

Tošo Maršić
Marija Bratanić

MOGUĆNOSTI DEFINIRANJA KVALITETE ODNOSA UČENIK-PROFESOR PRIMJENOM NEKIH POKAZATELJA STAVOVA UČENIKA

1. UVOD

Kvaliteta međusobnih odnosa profesora i svakog pojedinog učenika, kao i razreda u cjelini, bitno određuje ozračje u kojem se ostvaruju ciljevi i zadaci nastave svakog nastavnog predmeta i odgojnog područja. Prioritetni ciljevi tjelesne i zdravstvene kulture, tog važnog odgojno-obrazovnog područja, između ostaloga, su: osigurati povoljne uvjete za tjelesno vježbanje kao vrijednost i neophodnost suvremene civilizacije, poboljšati kvalitetu i efikasnost življenja, podići razinu zdravlja i ostvariti prevenciju bolesti vezanih uz hipokineziju. Iz tih se ciljeva deduciraju zadaci nastave, čije efikasno ostvarivanje ovisi o usklađenim stavovima, harmoničnim odnosima, i uspostavljenoj interpersonalnoj komunikaciji.

Kvaliteta odnosa podjednako je motivirajuća snaga kako za profesora tako i za učenika. Profesora ta snaga motivira na nesebično zalaganje za svoje učenike. Učenike, pak, motivira na spremno prihvaćanje zdravog načina života i svega onog pozitivnog što im profesor pruža i prema čemu ih usmjerava. Kvalitetu međusobnih odnosa u nastavi profesori većinom procjenjuju na osnovu manje ili više slučajnog i nesustavnog zapažanja, ne vodeći pritom brigu o mišljenjima, osjećajima i stavovima učenika.

Prezentirano istraživanje ukazuje na mogućnost dobivanja povratnih informacija o tome kako učenici doživljavaju profesora otkrivajući moguće nesporazume, slaganja i neslaganja u međusobnim odnosima s učeničke točke gledišta. Time profesor dobiva smjernice za unapređivanje njihovih odnosa, što stvara povoljnije uvjete za kvalitetniji rad, uspješniju suradnju i bolji uspjeh.

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj akcijskog istraživanja je, u prvom redu, upoznati stavove učenika prema profesoru tjelesne i zdravstvene kulture. Zatim, pokazati različite metodološke mogućnosti vezane uz primjenu metoda za analizu rezultata dobivenih ovakvim načinom testiranja, te prikazati prednosti koje nudi ovakav način praćenja odnosa učenik-profesor.

3. METODE ISTRAŽIVANJA

3.1. UZORAK ISPITANIKA

Uzorak ispitanika čine ukupno 187 učenika, od čega 91 učenica i 96 učenika, od I. do III razreda trogodišnje i četverogodišnje strukovne škole «Fra Martin Nedić» u Orašju, Bosna i Hercegovina. Učenici su odgovarali na tvrdnje imajući u vidu profesora, koji im predaje tjelesni odgoj dvije školske godine (103 učenika i učenice) i jednu školsku godinu (84 učenika i učenice). U uzorak su ušli svi učenici pojedinog razreda, koji su na dan testiranja bili prisutni na nastavi.

3.2. UZORAK VARIJABLI

Uzorak varijabli čine 20 tvrdnji inventara za učenike (Bratanić, 1997). Na tvrdnje su učenici mogli odgovoriti sa «nikad», «ponekad», «često», «uvijek». Dobiveni rezultati izraženi su na Likertovoj skali od 1-4.

3.3. NAČIN PRIKUPLJANJA PODATAKA

Mjerenje je provedeno prema standardiziranom postupku, koji se primjenjuje kod testova tipa papir-olovka. Na početku sata tjelesne i zdravstvene kulture, koji je organiziran u učionici, učenicima su podijeljeni inventari s prethodno navedenim tvrdnjama. Upoznati su da je testiranje anonimno, te da nisu ograničeni vremenom.

3.4. METODE OBRADE PODATAKA

Podaci dobiveni mjerenjem obrađeni su primjenom programskog sustava STATISTICA 5.0 na Kineziološkom fakultetu u Zagrebu. Izračunata je frekvencija pojedinih odgovora s odgovarajućim postocima, kao i matrica interkorelacija varijabli s ciljem utvrđivanja povezanosti između pojedinih tvrdnji. Dodatno smo utvrdili statističku značajnost razlika skupina po spolu i nekim drugim kriterijima, kao i faktorizaciju matrice interkorelacija, ali zbog ograničenosti prostora navedeni rezultati nisu prikazani u ovom radu.

4. REZULTATI I RASPRAVA O REZULTATIMA

U tabeli 1 prikazani su postotci zastupljenosti pojedine tvrdnje.

Tabela 1. Postotci zastupljenosti pojedine tvrdnje

Inventar tvrdnji	nikada %	ponekad %	često %	uvijek %
Kada želim iznijeti mišljenje, profesor me sasluša- SASLUSA	3,21	23,53	39,04	34,22
Kad nešto ne znam, profesor mi "progleda kroz prste" - PROGPRST	13,37	57,22	23,53	5,88
Profesor ima razumijevanja za moje probleme - RAZUPROB	10,70	29,41	32,62	27,27
Profesor me hoće uhvatiti u neznanju - HVATNEZN	66,84	27,27	4,28	1,60
Profesor mi je uzor svojim radom i ponašanjem - PROFUZOR	8,56	24,60	41,71	25,13
Profesorov je odnos isti prema svim učenicima - ODNOSVIUC	16,58	17,11	29,95	36,36
Na profesorovom satu raspravljamo o našim problemima- RASPROBL	11,76	45,45	29,41	12,83
Svojim me izjavama profesor vrijeđa - VRJEDIZ	84,49	14,44	0,53	0,53
Profesora ne zanima samo moje znanje već i ja kao osoba - INTOSOBA	18,72	29,41	28,34	20,86
Profesora doživljam kao osobu koja voli svoj posao - PROVOLPO	0,53	5,88	14,44	77,54
Profesor me voli - PROMEVOL	19,25	32,09	25,13	20,32
Bojim se profesoru reći ono što mislim - STRREMIS	57,22	34,22	6,42	2,14
Profesoru se mogu povjeriti kao prijatelju - POVJPROF	16,58	31,02	26,74	25,67
Profesor mi odgovara na pozdrav - ODGOPOZD	1,07	9,09	13,90	75,94
Profesor me poštuje kao osobu - POOSOBUC	1,60	9,09	24,06	64,71
Kad napravim nešto loše, profesor me kazni - KAZALOSP	27,81	44,92	14,44	12,30
Profesor je dobre volje - PRDOBVOL		8,56	47,06	44,39
Profesor koristi riječi: izvoli, hvala, molim, oprost - RIJEIZVH	1,60	13,90	20,86	63,64
Profesor me hrabri i potiče - HRABPOTI	8,56	21,39	38,50	31,55
Rado bih se družio/družila s profesorom izvan nastave - DRUZVNAS	26,74	44,39	11,76	16,04

Rezultati prikazani u tabeli 1, u usporedbi s rezultatima dobivenima u istraživanju (Bratanić, 2002), bolji su u gotovo svim varijablama. Moramo napomenuti da su se učenici u istraživanju, o kojem je riječ u ovom radu, koncentrirali na samo jednog profesora, dok su učenici u istraživanju (Bratanić, 2002) procjene radili uzimajući u obzir sve svoje nastavnike. *Dobiveni rezultati navode na mogućnost postavljanja hipoteze, po kojoj profesori tjelesnog, zbog specifičnosti predmeta, imaju bolje odnose s učenicima od ostalih predmetnih profesora, a time i veće odgojne potencijale.* Ipak, o čemu sve ovisi stav učenika prema nastavniku kao i učenikova procjena nastavnika, pitanje je koje traži opsežnija istraživanja.

Posebno su dobri rezultati procjene osobnosti profesora tjelesnog odgoja postignuti u tvrdnjama, koje se odnose na raspoloženje i ljubav profesora prema profesiji. Ohrabruju i rezultati, koji se odnose na tvrdnju «profesor mi je uzor svojim radom i ponašanjem». Očito je da učenici zamjećuju dobro raspoloženje profesora, kao i njegovu ljubav prema profesorskom zvanju, pa ga, pretpostavljamo, zbog toga i prihvaćaju kao uzor. U takvom ozračju učenici će

lakše prihvatiti i profesorove stavove, između ostaloga i stav prema tjelesnom vježbanju i zdravom načinu života.

U tabeli 2 prikazane su korelacije među varijablama. Vrijednosti korelacija markirane crvenom bojom su statistički značajne na razini pogreške od 0,05.

Tabela 2: Matrica interkorelacija varijabli

	SAS	PRO	RAZ	HVA	PRO	ODN	RAS	VRI	INT	PRO	PRO	STR	POV	ODG	POO	KAZ	PRD	RIJ	HRA	DRU
SASLUSA		0.24	0.32	-0.06	0.31	0.38	0.11	-0.32	0.22	0.14	0.33	-0.19	0.30	0.31	0.36	-0.16	0.26	0.23	0.40	0.25
PROGPRST	0.24		0.20	0.03	0.09	0.10	0.14	-0.08	0.09	0.11	0.27	0.09	0.14	0.14	0.00	-0.09	0.09	-0.03	0.15	0.17
RAZUPROB	0.32	0.20		-0.07	0.20	0.39	0.23	-0.22	0.35	0.12	0.38	-0.10	0.55	0.23	0.38	-0.01	0.17	0.11	0.36	0.25
HVATNEZN	-0.06	0.03	-0.07		-0.05	-0.10	0.02	0.15	0.04	-0.07	-0.19	0.37	-0.02	0.02	-0.04	0.16	-0.09	0.09	-0.08	0.05
PROFUZOR	0.31	0.09	0.20	-0.05		0.28	0.02	-0.31	0.14	0.02	0.20	-0.04	0.23	0.16	0.17	-0.04	0.38	0.06	0.26	0.15
ODNSVIUC	0.38	0.10	0.39	-0.10	0.28		0.08	-0.12	0.28	0.16	0.13	0.03	0.30	0.24	0.35	-0.08	0.06	0.22	0.33	0.24
RASPROBL	0.11	0.14	0.23	0.02	0.02	0.08		-0.05	0.14	-0.12	0.08	-0.06	0.23	0.15	0.04	-0.02	0.02	0.18	0.08	0.07
VRIJEDIZ	-0.32	-0.08	-0.22	0.15	-0.31	-0.12	-0.05		-0.10	-0.08	-0.11	0.03	-0.21	-0.10	-0.20	0.09	-0.17	0.00	-0.24	-0.06
INTOSOBA	0.22	0.09	0.35	0.04	0.14	0.28	0.14	-0.10		0.09	0.27	0.09	0.28	0.18	0.27	-0.04	0.08	0.08	0.19	0.22
PROVOLPO	0.14	0.11	0.12	-0.07	0.02	0.16	-0.12	-0.08	0.09		0.20	0.08	0.05	0.24	0.18	-0.17	0.07	-0.07	0.32	0.12
PROMEVOL	0.33	0.27	0.38	-0.19	0.20	0.13	0.08	-0.11	0.27	0.20		-0.12	0.34	0.32	0.37	-0.32	0.29	0.04	0.35	0.24
STRREMIS	-0.19	0.09	-0.10	0.37	-0.04	0.03	-0.06	0.03	0.09	0.08	-0.12		-0.15	-0.07	-0.03	0.15	-0.03	0.00	0.01	0.06
POVJPROF	0.30	0.14	0.55	-0.02	0.23	0.30	0.23	-0.21	0.28	0.05	0.34	-0.15		0.26	0.30	0.03	0.19	-0.06	0.34	0.16
ODGOPOZD	0.31	0.14	0.23	0.02	0.16	0.24	0.15	-0.10	0.18	0.24	0.32	-0.07	0.26		0.30	-0.24	0.22	0.29	0.42	0.19
POOSOBUC	0.36	0.00	0.38	-0.04	0.17	0.35	0.04	-0.20	0.27	0.18	0.37	-0.03	0.30	0.30		-0.18	0.12	0.20	0.50	0.30
KAZALOSP	-0.16	-0.09	-0.01	0.16	-0.04	-0.08	-0.02	0.09	-0.04	-0.17	-0.32	0.15	0.03	-0.24	-0.18		-0.07	-0.10	-0.19	-0.08
PRDOBVOL	0.26	0.09	0.17	-0.09	0.38	0.06	0.02	-0.17	0.08	0.07	0.29	-0.03	0.19	0.22	0.12	-0.07		-0.03	0.21	0.05
RIJEIZVH	0.23	-0.03	0.11	0.09	0.06	0.22	0.18	0.00	0.08	-0.07	0.04	0.00	-0.06	0.29	0.20	-0.10	-0.03		0.19	0.21
HRABPOTI	0.40	0.15	0.36	-0.08	0.26	0.33	0.08	-0.24	0.19	0.32	0.35	0.01	0.34	0.42	0.50	-0.19	0.21	0.19		0.33
DRUZVNAS	0.25	0.17	0.25	0.05	0.15	0.24	0.07	-0.06	0.22	0.12	0.24	0.06	0.16	0.19	0.30	-0.08	0.05	0.21	0.33	

Tabela 2 omogućuje analizu povezanosti između pojedinih tvrdnji. Možemo uočiti da je tvrdnja o profesoru, kao uzoru učeniku, najviše povezana s dobrim raspoloženjem, s njegovom sposobnošću da sasluša, hrabri i potiče učenika, da ga ne vrijeđa svojim izjavama, te da ima jednak odnos prema svakom učeniku. Na osnovu rezultata pojedine tvrdnje, kao i povezanosti među njima, svaki prosvjetni djelatnik može dobiti korisne povratne informacije o tome kako ga učenici doživljavaju, te utvrditi interakciju pojedinih segmenata međuljudskog odnosa iz perspektive učenika. Rezultati nas usmjeravaju na otkrivanje uzroka postojećeg stanja, te motiviraju na unapređivanje i poboljšavanje kvalitete odnosa što doprinosi uspješnosti rada profesora i postignuća učenika.

5. ZAKLJUČAK

Akcijsko istraživanje, ukratko prikazano, ima izuzetnu praktičnu vrijednost za unapređivanje odgojnog i obrazovnog rada, posebno s aspekta procjene kvalitete odnosa učenik-profesor. Rezultati istraživanja, kao povratne informacije o postojećem stanju, mogu se iskoristiti za unapređivanje i poboljšavanje postojećih uvjeta u kojima se odvija veoma složeni i odgovorni odgojno-obrazovni rad.

Vrijednost primjene ovog inventara nije samo u dobivanju povratnih informacija, već i u motivaciji učenika koji, nakon testiranja, doživljavaju svog profesora kao osobu, koja ih poštuje i koja želi unaprijediti svoje odnose s učenicima, te poboljšati kvalitetu nastavnog procesa. Profesor, pak, primjenom inventara, ima mogućnost kritički preispitati svoje stavove i zapažanja o učenicima, te procijeniti u kojoj se mjeri s njima usklađuje. Rezultati ga mogu motivirati da više vremena i energije posveti poboljšanju međuljudskih odnosa vjerujući da su oni temelj uspješnosti nastave i cjelokupnog rada u školi.

7. LITERATURA

1. Brajša, P. (1993). *Pedagoška komunikologija*. Školske novine, Zagreb.
2. Bratanić, M. (2002). *Paradoks odgoja*. Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb.
3. Dizdar, D., Maršić, T. (2000). *Priručnik za korištenje programskog sustava Statistica 5.0*. Dizidor, Zagreb.
4. Glasser, W. (1999). *Nastavnik u kvalitetnoj školi*. Educa, Zagreb.